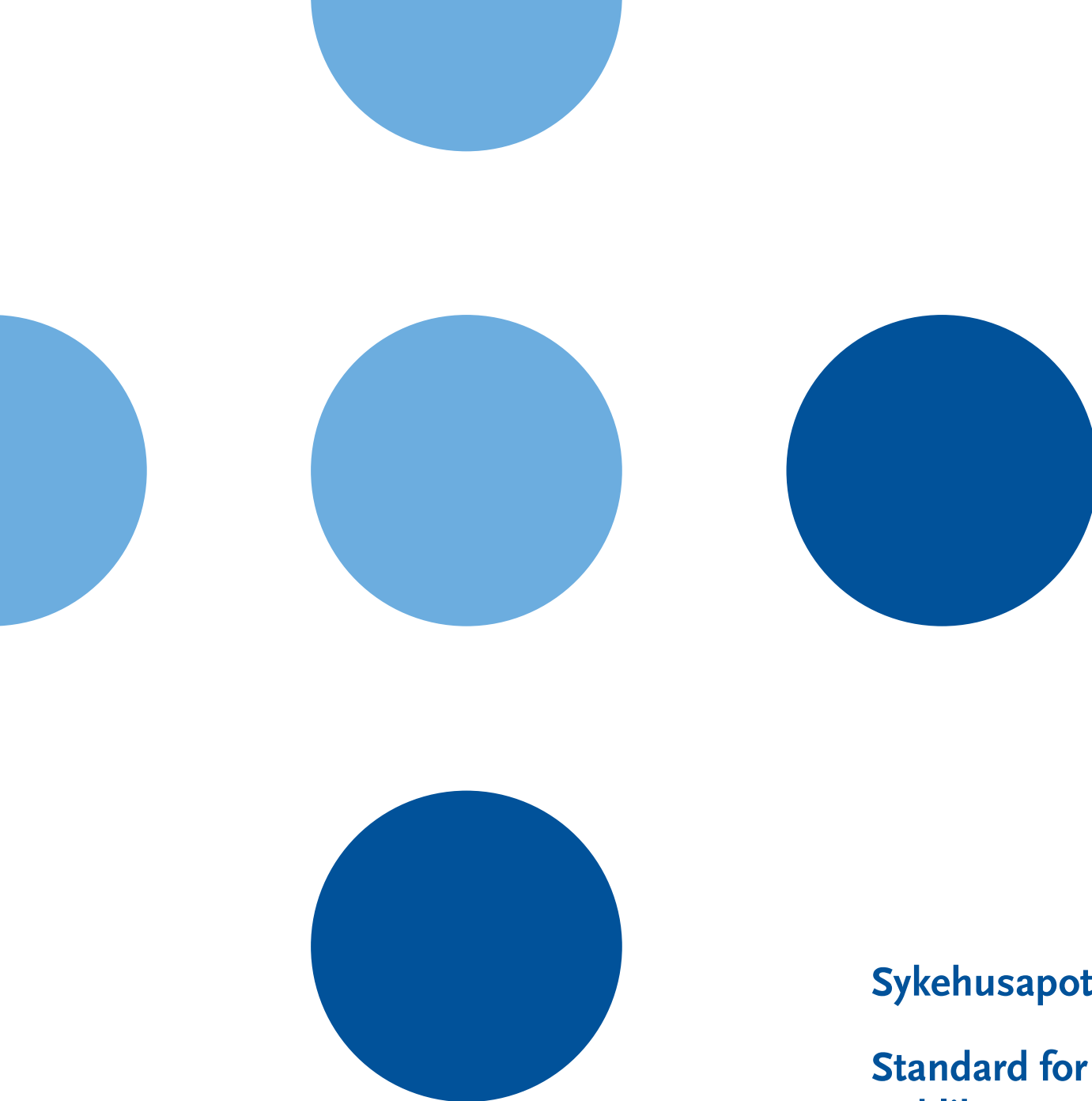

Sykehusapotekene HF

**Standard for bygging og ombygging av
publikumsutsalg**

Innledning

- 1 Standard for bygging og ombygging av publikumsutsalg s. 4**
 - 1.1 Farger
 - 1.2 Direktereseptur og utgangskasser
 - 1.3 Skilting
 - 1.4 Lys
 - 1.5 Hyller
 - 1.6 Stoler
 - 1.7 Gulv
 - 1.8 Vegger, dører og vinduer
 - 1.9 Kølappsystem
 - 1.10 Handlekurver
 - 1.11 Roboter

- 2 Universell utforming s. 22**
 - 2.1 Notat om universell utforming
- 3 Gjennomgående elementer fra Nasjonal profilprogram s. 31**
 - Farger
 - Typografi
 - Linjer og flater
 - Bildebruk
 - Visuelle muligheter
 - Bruk av logo
- 4 Aktuelle lover og forskrifter s. 38**

Sykehusapotekene HF (SA) vedtok i 2012 å omprofilere 11 publikumsutsalgs i foretaket. Omgjøringene skulle foretas i henhold til konseptet som tidligere var utprøvd ved sykehusapoteket ved Rikshospitalet, og de erfaringene som var gjort ved omprofilering av sykehusapotekene ved Ullevål, Kongsvinger og planlegging og etablering av sykehusapoteket på Kalnes.

-

Hensikten med en egen standard for ombygging og omprofilering av avdelingene er at foretaket skal fremstå med en felles profil. Utforming, fargevalg og annen design skal vise at sykehusapotekene er en del av spesialisthelsetjenesten.

Tilrettelegging for kunder med ulike behov og mulighet for faglig veiledning skal være førende. Det skal være tilrettelagt for at kundene kan sitte under ekspedering og mulighet for god diskresjon.

Publikumsutsalgene skal være i henhold til de krav som stilles i Universell utforming og Tech 10.

For å gi en forminskert versjon av disse dokumentene er det lagt ved notat angående Universell utforming og Tech 10 som ble utarbeidet i forbindelse med planlegging og etablering av sykehusapoteket på Kalnes.

Dokumentet inneholder også en oversikt over gjennomgående elementer fra nasjonalt profilprogram og en oversikt over aktuelle lover og forskrifter.

-

Standarden foreligger nå som versjon 3.0. Revisjonen er foretatt etter evaluering av de erfaringer som er gjort i ombygningsperioden 2016 – 2018, og de valg som er foretatt av foretaksledelsen.

-

Det faglige ansvaret for innholdet ligger hos fagsjef for publikumsutsalgene, og evt. spørsmål som gjelder standarden kan rettes til fagsjef eller driftssjef for apotekdrift på hovedkontoret.

1/Standard for bygging og ombygging av publikumsutsalg

1.0 Om planlegging og byggeprosess

Ombygging og planlegging/etablering av nye sykehusapotek skal organiseres som egne prosjekter og gjennomføres i henhold til prosjektprosessen som gjelder for foretaket. Prosjektteamene skal ledes av en prosjektleder og gruppen skal bestå av fagsjef, medarbeidere fra IT og økonomiavdelingen, og aktuell avdelingsleder. Arbeidet skal gjennomføres i tett samarbeid med sykehusapoteker. Ved behov kan egen byggeleder leies inn.

Prosjektleder har det overordnede ansvaret for prosjektet gjennomføres i henhold til prosjektprosessen. Det faglige ansvaret ivaretas av fagsjef for publikumsutsalene.

Byggeleder planlegger og styrer byggeprosessen i samarbeid med prosjektleder og lokal sykehusapoteker.

Ved større ombygginger anbefales å benytte arkitekt som har erfaring med planlegging av sykehusapotek. Dette for å sikre at interiørelementer settes arealeffektivt og sikrer de krav som er pålagt for diskresjon og rom for bevegelse.

Ved bygging og ombygging skal det utarbeides følgende dokumenter:

- Behovsanalyse med en oversikt over de endringer som bør foretas.
- Arkitekttegninger.
- Budsjett for ombygginger og utstyrsanskaffelse.
- ROI og plan for gevinstrealisering.
- Risikoanalyse.
- Endringsmelding.
- Søknad til Statens legemiddelverk.
- Evt. byggesøknad til aktuell kommune der dette er nødvendig.

Prosjektleder er ansvarlig for at dokumentene blir utarbeidet og saksfremlegg til foretakets ledergruppe før endelig beslutning.

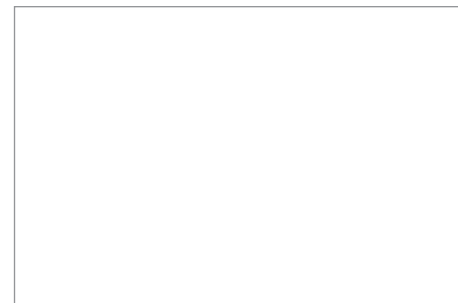
Konsept varesalg privat

1.1 Farger

Hovedfargen er hvit. Fargen skal benyttes på vegger, tak, skranker og hyller.

De ulike elementer skal være i blått:
Hovedfarge MØRK BLÅ og «helseprikkene» til Helse Sør-Øst.

Mørk blå skrift på hvit bakgrunn tilfredsstiller krav til universell utforming, og kan benyttes på skilt.

HVIT:
PMS White

NCS-kode: S0500-N

MØRK BLÅ:
PMS 287

NCS -kode: 3560-R80B

LYS BLÅ:
PMS 284

NCS-kode: 1050-R90B

1.2 Direktereseptur og utgangskasser

Utgangspunktet for antall resepturer er at de minste apotekene får 2-3 direkteresepturer, de mellomste 3 og de største apotekene 4-6 direkteresepturer.

Alle sykehusapotek skal ha eget informasjonsrom som kan benyttes som reseptur.

Sykehusapotekene deles inn i små - mellomstore – store etter samme fordeling som i Profitbase/SARA.

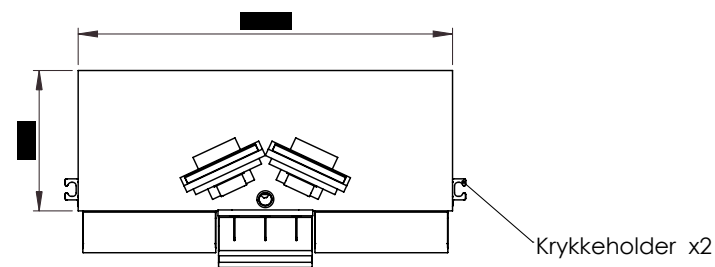
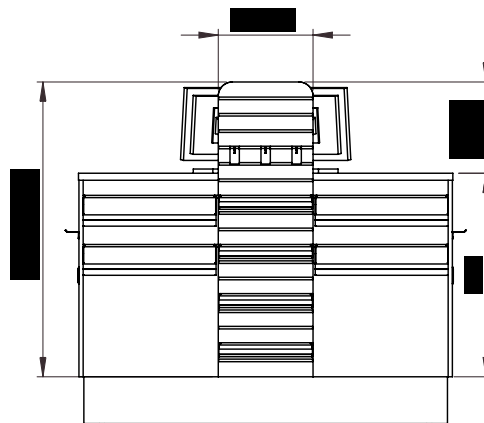
Det lokale sykehusapotek kan selv velg om de ønsker eget diskresjonselement på direkteresepturene.

Direktereseptur: Denne skranken er hev-senk.

Utgangskasse: Enkelt eller dobbeltskranke med hev-senk.

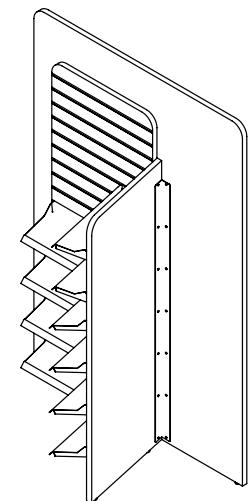
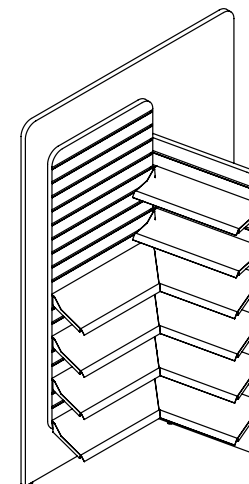
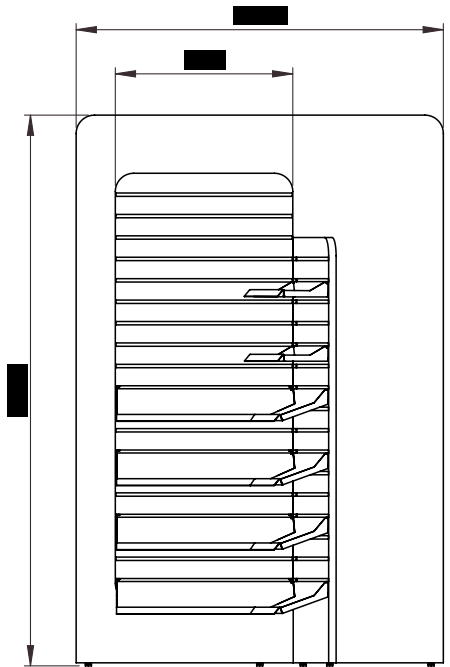
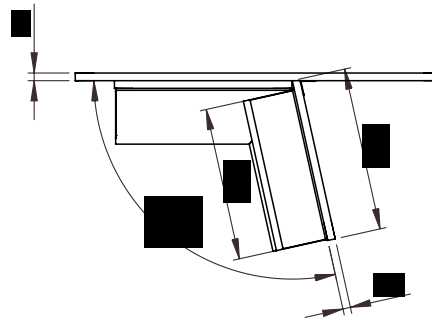

Antall direkteresepturer bestemmes av areal og orientering i lokalet.

Diskresjonselement til direktereseptur

I arbeidet med utforming av elementer til interiøret, har et førende prinsipp vært god ivaretagelse av diskresjon. Det ble derfor tegnet egne skillevegger som hører til direkteresepturen.

Fagkort/
informasjonsfoldere

Tilbudsplakater

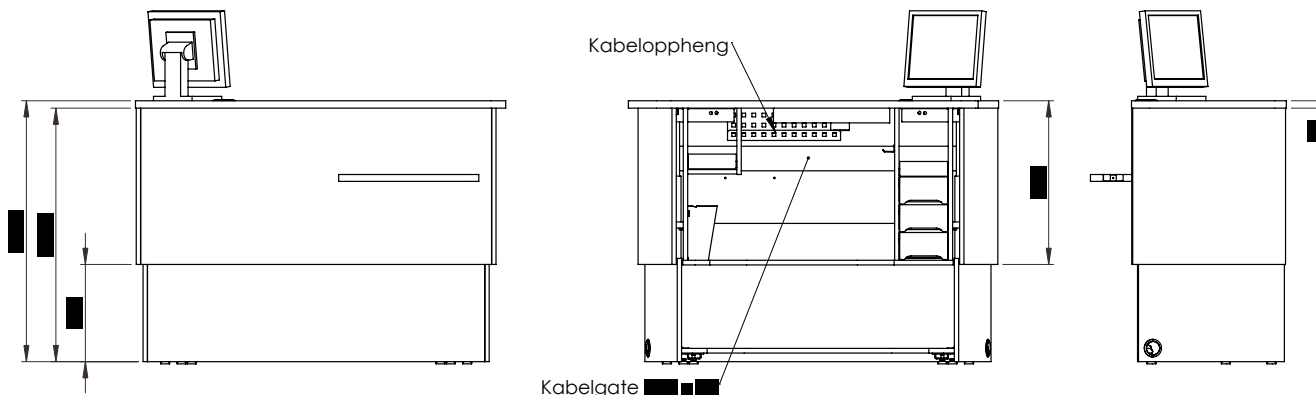
Tilbudskube

Hyller

Matte

Innsiden av kassen. Dobbeltkasse med hev/senk-muligheter.

1.3 Skilting

Anskaffelse av skilt skal gjøres i henhold til gjeldene rammeavtale for foretaket.

Se eksempler de på neste sidene.

Skiltene i oversikten dekker sykehusapotekets behov.

Bestilling av skilt ivaretas av prosjektledelsen.

Skilt som settes opp av byrå/skiltprodusent, skal benytte profilskriften Scala Sans Bold.

Scala Sans Bold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Enkle skriv/beskjeder som lages lokalt skal settes i Calibri Bold.

Calibri Bold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Skilt åpningstider Lillehammer på hvit bakgrunn, eller folie direkte på glassdør.

3-dimensjonale, løse bokstaver/symbol, festet direkte på hvit vegg.

600 x 220 mm

52 mm

forkjølelse

ernæring

allergi og øye

LA ROCHE-POSAY
LABORATOIRE DERMATOLOGIQUE

intimpleie

kosttilskudd

inkontinens

COSMICA

støtte

hårpleie

fordøyelse

VICHY
LABORATOIRES

fotpleie

hudpleie

babypleie

*Logosymbolet til Helse Sør-Øst
(prikkekors) skal ikke benyttes på
produkt navn. Kun på kategoriskilt.*

sårpleie

diverse

smerte

munnpheie

diabetes

røykestopp

Overordnede skilt har logo med fullt navn

Skilt over karusell

Prikkekorset benyttes der hensikten er å markere tilhørighet på en dekorativ måte, fremfor å benytte hele logonavnet.

Profilelement med frostet folie på dør inn til samtalerom

Kategoriskilt

Kategoriene settes i minuskler (små bokstaver) for å øke lesbarhet. Versaler kan bli mindre tilgjengelig i lengre ord.

Prikkekorset benyttes her som dekorelement for å skille kategoriene.

Mørk blå skrift på hvit bakgrunn tilfredstiller krav om universell utforming.

Det er svært viktig å harmonisere skilt med rett belysning – dette ivaretas av fagsjef for publikumsutsalgene.

1.4 Lys

Lysarkitekt skal benyttes og arbeidet ivaretas av fagsjef for publikumsutsalgene.

Hovedelementer i belysningen:

- Takbelysning.
- Belysning gulvreoler er viktig.
- «Wall washers», flateopplysning av reoler.
- Spottbelysning.
- Belysning av kategoriskilt/selvvalg – se lenger ned.
- Arbeidsstasjoner, reflekser fra arbeidsflater må unngås
- Hengelamper er ikke en del av profilen
- Legemidler kan ikke oppbevares ved høyere temperatur enn 25 °C.
Det er derfor viktig å ta hensyn til at belysning gir varme som igjen øker behov for kjøling i lokalet.

Det skal kun benyttet LED armaturer. Forventet levetid er ca. 50.000 timer. Ved levetidens slutt byttes hele armaturen.

I kundedelen skal det benyttes innfelt stillbar spottbelysning som gir høye vertikale verdier med tydelig fokus på produktene.

Det kan brukes 3 armaturvarianter i dette området:

- Veggbelysning: Ansorg Vecto VRL, WFL reflektor, 4000Lm, 3000K
- Midtparti: Ansorg Vecto VDL, WFL reflektor, 4000Lm, 3000K
- Kasse: 1 stk. Ansorg Vecto VML, SP reflektor, 2500Lm, 3000K

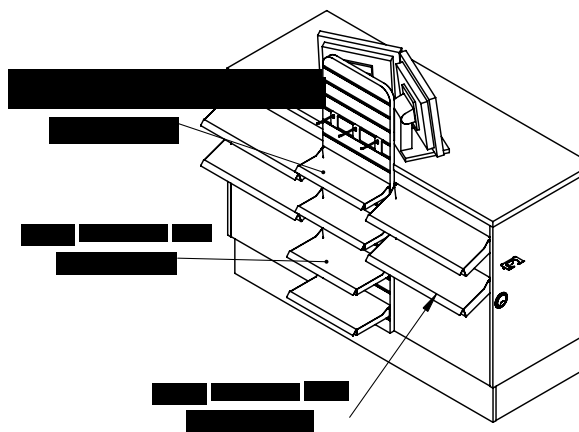
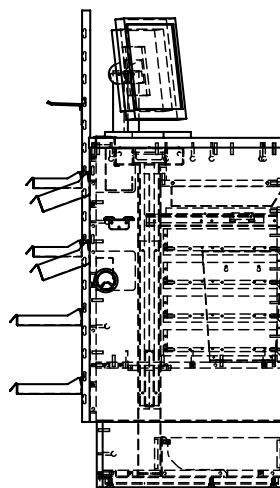
Maks verdier ca. 2000lux.

I reseptur/ bak området/kontorer benyttes LED Panel 3800lm, 3000K som gir jevn belysning, ca. 500lux.

1.5 Hyller

Hyller skal være hvite. Reoler skal ha 60 cm bredde.

Nederste hylle har 40 cm dybde, de øvrige har 30 cm dybde.

Hengekroker for vegg, med små skilt med produktinformasjon og pris.

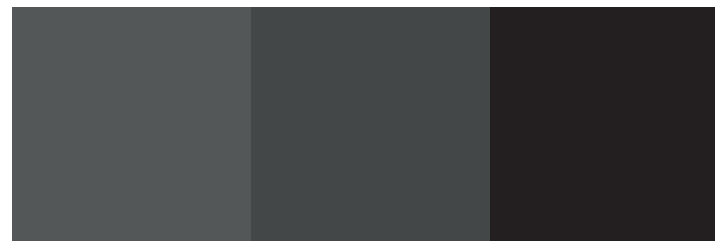
1.6 Stoler

Ventestolene skal være mørkeblå (Richmond Corn Blue 170). Møblene skal tåle vask og skal ikke være for omfangsrike. De skal ha korte armlener og lett fremover lent sete for at det skal være enkelt å reise seg fra setet. Ventestoler ved direkte reseptur og i lokalet skal være av samme type. Sofavariant kan brukes som ventestol ute i lokalet.

Arbeidsstoler: De lokale sykehusapotek kan kjøpe de stolene de ønsker, det eneste kravet er at fargen er mørk (grå/sort).

Stolene bestilles i henhold til gjeldende rammeavtale for foretaket.

1.7 Gulv

Det skal benyttes lysegrått vinylgulv som som tåler brodder og samtidig er sklisikkert (>R9).
Gulvet tilfredsstiller riktig brannklasse.
Panelene tillater raskt skifte av enkeltfliser ved skade.
Belegget kommer i størrelse 228,6 x 1219,2 mm.

Gulvet leveres av Nordanger Gulv AS.
Artikkelnummer: NG16A-001e

NB:

Frem til 2018 ble belegget levert i str: 152,4 x 914,4 mm (NG14A-001, artikkelnr. gjelder ikke lenger.).

Fra 2018 er stavene noe større; 228,6 x 1219,2 mm (NG16A-001e, gjeldende artikkelnr.).

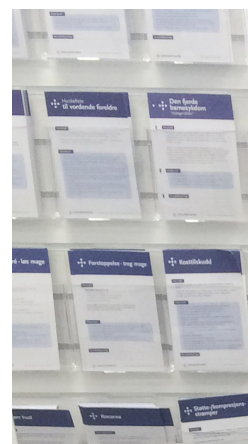
Farge og mønster er uforandret.

1.8 Vegger, dører og vinduer

Det er viktig å ha et bevisst forhold til bruken av vegger og vinduer.
Det kan også være ulike føringer i de enkelte sykehus som må tas hensyn til.

Sykehusapotekene skal fremstå som en del av spesialisthelsetjenesten, samtidig må det være rom for å fronte gode tilbud og kampanjeprodukter. Informasjon om våre tjenester, som f.eks inhalasjonsveiledning, app for bestilling av e-resept, legemiddelsamtaler er viktig å fremheve, gjerne i egne rammer noe som gir et mer profesjonelt inntrykk.

Fagkortene skal ha en definert plassering, godt synlig for pasient, ute i apotekets selvvvalg. Hyllen må være velfylt, ryddig og lett tilgjengelig.

Det anbefales glassdør med profilelementer inn til informasjons-/samtalerom, men det må sikres at lyddemping og isolering tilfredsstillende krav til diskresjon.

1.9 Kølappsystem

Kølappsystemet leveres av Nemo-Q.
Bestillingen ivaretas av IT- avdelingen.

Det er ønskelig med enhetlig uttrykk på egne småskilt, beskjeder og lapper.
Det beste er om man alltid setter disse i Calibri Bold, i mørk blått eller sort.

1.10 Handlekurver

Handlekurv: Grå RAL 7035

Leveres i pakker av 15 kurver m/innsats og ett stativ.

1.11 Roboter

SAHF har plukk- og varelagerroboter på Sykehusapoteket Ullevål, Sykehusapoteket Østfold Kalnes, Sykehusapoteket Hamar og Sykehusapoteket Elverum.

For de sykehusapotekene som vurderer å anskaffe plukk- og varelagerrobot skal det utarbeides en kost-nytteanalyse, kravspesifikasjon og anskaffelsen skal konkurranseutsettes. Endelig vedtak om anskaffelse foretas av foretaksledelsen.

I forbindelse med prosjekteringen er det svært viktig at plasseringen sikrer gode vare- og arbeidsflyter og tiltak for å hindre unødvendig støy planlegges.

Riktig størrelse må beregnes ut fra hva som skal lagres i maskinen, og det må tas høyde for en kapasitet som sikrer eventuelle endringer i lagerbeholdningen.

2/Universell utforming

2.1 Notat om universell utforming

Vedlagt ligger notat som oppsummerer relevante krav i gjeldende regelverk (teknisk forskrift (TEK 10)). I tillegg er krav og anbefalinger i NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1) medtatt sammen med andre relevante standarder og veiledninger som er utgitt av myndighetene og brukerorganisasjonene. Krav i TEK 10 er formatert i kursiv for å synliggjøre hva som er lovpålagte krav i teknisk forskrift.

Notatet er bestilt av Sykehusapotekene HF i forbindelse med Sykehusapoteket Østfold Kalnes, og legges til grunn for omprofilering av varesalg privat.

NOTAT

131222 Sykehusapotekene HF - notat universell utforming

04.12.2014

Universell utforming av apotek
Notatet er bestilt av Sykehusapotekene HF, som trenger bistand når det gjelder lovverk og retningslinjer vedrørende universell utforming for bygging av nye sykehusapotek og omgjøring av eksisterende sykehusapotek. Det er kun publikumsdelen i apoteket som er vurdert i dette notatet.

Helse Sør-Øst RHF bygger nytt sykehus i Østfold. Bygget skal stå ferdig ved årsskiftet 2014/2015, og første innflytting skjer i mai 2015. Prosjekt nytt østfoldsykehus (PNØ) er byggherre, men sykehusapoteket står selv ansvarlig for innredning av apoteket. PNØ har henvendt seg til Sykehusapotekene HF etter forespørsel fra brukerutvalgene i PNØ og det nye sykehuset vedrørende krav og retningslinjer for universell utforming av lokalet.

Dette notatet oppsummerer relevante krav i gjeldende regelverk (teknisk forskrift (TEK 10)). I tillegg er krav og anbefalinger i NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1) medtatt sammen med andre relevante standarder og veiledninger som er utgitt av myndighetene og brukerorganisasjonene. Krav i TEK 10 er formatert i kursiv for å synliggjøre hva som er lovpålagte krav i teknisk forskrift.

Deltasenteret har via deres nettside for universell utforming informert om at norsk standard er i gang med å utarbeide en nasjonal standard for universell utforming av butikker, men det er ikke opplyst om når standarden er forventet ferdigstilt.

1. Generelle krav til rom og annet oppholdsareal
I TEK 10 § 12-1 er det et generelt krav om at byggverk for publikums- og arbeidsbygg skal være universelt utformet slik det følger av bestemmelser i forskriften, med mindre byggverket eller del av byggverket etter sin funksjon er uegnet for personer med funksjonsnedsettelse. Med uegnet for personer med funksjonsnedsettelse menes at det sikkerhetsmessig eller praktisk sett ikke vil være mulig for en person å benytte byggverket eller utøve arbeidsoppgaver i henhold til byggverkets funksjon på grunn av funksjonsnedsettelsen.

Det er også et generelt krav i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven å verne mennesker med nedsatt funksjonsevne mot diskriminering og bidra til nedbygging av samfunnskapte barrierer og hindre at nye skapes.

Av ovennevnte bestemmelser følger at publikumsdelen i et apotek skal være universelt utformet. For å ivareta kravet i forskriften må bl.a. følgende tilfredsstilles:

TEK 10 § 12-7. Krav til rom og annet oppholdsareal

(4) Rom og annet oppholdsareal i byggverk med krav om universell utforming skal ha:

a. størrelse, utforming, belysning og lydforhold slik at likestilt deltakelse er mulig.

© Helse / Medis / 2014 Versjon 1.0 07.07.2014

Side 1 av 13

UNAF00000108.12.2014.11.06

OPAK-notatet vises i sin helhet på de påfølgende sidene.

Det kan også lastes ned fra intranett.

131222 Sykehusapotekene HF - notat universell utforming

04.12.2014

Universell utforming av apotek

Notatet er bestilt av Sykehusapotekene HF, som trenger bistand når det gjelder lovverk og retningslinjer vedrørende universell utforming for bygging av nye sykehusapotek og omgjøring av eksisterende sykehusapotek. Det er kun publikumsdelen i apoteket som er vurdert i dette notatet.

Helse Sør-Øst RHF bygger nytt sykehus i Østfold. Bygget skal stå ferdig ved årsskiftet 2014/2015, og første innflytting skjer i mai 2015. Prosjekt nytt østfoldsykehus (PNØ) er byggherre, men sykehusapoteket står selv ansvarlig for innredning av apoteket. PNØ har henvendt seg til Sykehusapotekene HF etter forespørsel fra brukerutvalgene i PNØ og det nye sykehuset vedrørende krav og retningslinjer for universell utforming av lokalet.

Dette notatet oppsummerer relevante krav i gjeldende regelverk (teknisk forskrift (TEK 10)). I tillegg er krav og anbefalinger i NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1) medtatt sammen med andre relevante standarder og veiledninger som er utgitt av myndighetene og brukerorganisasjonene. Krav i TEK 10 er formatert i *kursiv* for å synliggjøre hva som er lovpålagte krav i teknisk forskrift.

Deltasenteret har via deres nettside for universell utforming informert om at norsk standard er i gang med å utarbeide en nasjonal standard for universell utforming av butikker, men det er ikke opplyst om når standarden er forventet ferdigstilt.

1. Generelle krav til rom og annet oppholdsareal

I TEK 10 § 12-1 er det et generelt krav om at byggverk for publikums- og arbeidsbygg skal være universelt utformet slik det følger av bestemmelser i forskriften, med mindre byggverket eller del av byggverket etter sin funksjon er uegnet for personer med funksjonsnedsettelse. Med uegnet for personer med funksjonsnedsettelse menes at det sikkerhetsmessig eller praktisk sett ikke vil være mulig for en person å benytte byggverket eller utøve arbeidsoppgaver i henhold til byggverkets funksjon på grunn av funksjonsnedsettelsen.

Det er også et generelt krav i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven å verne mennesker med nedsatt funksjonsevne mot diskriminering og bidra til nedbygging av samfunnsskapte barrierer og hindre at nye skapes.

Av ovennevnte bestemmelser følger at publikumsdelen i et apotek skal være universelt utformet. For å ivareta kravet i forskriften må bl.a. følgende tilfredsstillende:

TEK 10 § 12-7. Krav til rom og annet oppholdsareal

(4) Rom og annet oppholdsareal i byggverk med krav om universell utforming skal ha:

a. størrelse, utforming, belysning og lydforhold slik at likestilt deltakelse er mulig.

b. trinnfri tilgang og snuareal med diameter på minimum 1,5 m. Areal for rullestol skal plasseres slik at rullestolbruker kan betjene nødvendige funksjoner på en tilfredsstillende måte.

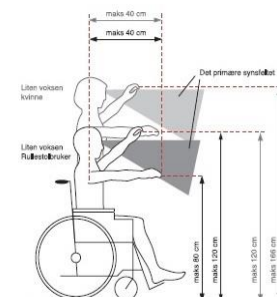
Veilederen til TEK 10 angir bl.a. følgende:

- Personer med ganghjelpemidler som rullestol og rullator skal kunne benytte rommene på en likestilt måte med personer som ikke benytter slike hjelpemidler. Arealmessig vil dette også sikre fremkommelighet og deltakelse for personer med barnevogn.
- Skranker, tekniske installasjoner mv. må tilrettelegges og tilpasses slik at de kan benyttes av personer med funksjonsnedsettelse.
- Belysning i rom og oppholdsareal må tilpasses de aktiviteter som rommet er beregnet for. I skranker er det f.eks. viktig at det er tilstrekkelig belysning for munnavlesning.
- Lydforhold i rom må ivareta likestilt deltakelse. Bakgrunnsstøy, for eksempel fra tekniske installasjoner reduserer muligheten for å oppfatte tale. Utstrakt bruk av harde overflatematerialer i et rom kan tilsvarende medvirke til at tale blir vanskelig å oppfatte, spesielt for personer med redusert hørsel.

Dimensjoneringsgrunnlag for en rullestolbruker jf. krav i NS 11001-1:

Rekkehøyde for en rullestolbruker: 0,4 m – 1,2 m over gulvnivå.

Sum av bredde i en 90-graders sving: Summen av passasjebredden skal være minst 2,3 m.

Illustrasjonen er hentet fra veileder utgitt av Deltasenteret "Selvbetjening for alle! - Tilgjengelige automater"

Rekkevidder:

Rekkehøyden for en rullestolbruker tilsier at det f.eks. ikke vil være mulig for en rullestolbruker å rekke frem til alle produktene i et hyllesystem. Det anbefales derfor at de mest solgte produktene plasseres i tilgjengelig høyde og at man kan få bistand ved behov.

OPAKs vurdering

I forbindelse med prosjekteringsarbeidet og innredning av publikumsutsalget må bl.a. følgende ivaretas for å sikre likestilt deltakelse:

- Plassering av snuareal med diameter på minimum 1,5 m på hensiktsmessige steder: f.eks. foran kasse, foran selvbetjeningspunkter, mellom hyller etc. På plantegningen er det enkelte steder avsatt for liten plass for at rullestolbrukere kan snu mellom de ulike selvbetjeningspunktene (f.eks. mellom hyllevarer). I tillegg er det ikke mulig å snu foran eller bak enkelte av disse selvbetjeningspunktene. Se krav i dimensjoneringsgrunnlag for en rullestolbruker ovenfor.
- Tilfredsstillende lydforhold i lokalet iht. *Lydklasse C i NS 8175:2012 Lydforhold i bygninger*. Se for øvrig krav til teleslynge i kapittel 5.

For ytterligere krav og anbefalinger se:

- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-61>
- Lov om offentlige anskaffelser: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-16-69>
- TEK 10 § 12-1: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dvp=dvp/content/tekniskekrav/12/1/>
- TEK 10 § 12-7: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dvp=dvp/content/tekniskekrav/12/7/>
- TEK 10 § 13-8: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dvp=dvp/content/tekniskekrav/13/8/>
- NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1).

2. Ledelinjer

Ledelinjer er bl.a. omtalt i NS 11001-1 og i Blindeforbundets veileder «Estetisk, trygt og tilgjengelig». Veilederen angir krav til utforming av både bygde og naturlige ledelinjer, oppmerksomhetsfelt ved retningsendring/knutepunkt, ledelys etc. Anbefalinger fra Blindeforbundet er ikke oppsummert i dette notatet. For ytterligere informasjon, se link nedenfor.

I NS 11001-1 stilles bl.a. følgende krav for utforming av ledelinjer:

- Det må være minst 0,5 m fritt gangareal på hver sin side av linjen.
- Ledelinjen må være godt synlig og gi god kontrast.
- Ledelinjen må være taktill slik at den kan følges og/eller høres ved bruk av en mobilitetsstokk.
- I lokaler hvor det kan forventes endret bruksmønster, skal planlegging og valg av ledelinje ta høyde for dette.

For utforming av ledelinje, oppmerksomhetsfelt og farefelt, se krav i 11001-1.

OPAKs vurdering

I hvert enkelt tilfelle må det vurderes om det er nødvendig med ledelinjer i lokalet. Hvis det skal benyttes ledelinjer, bør disse være sammenhengende, rettlinjet, synlige, logiske og forståelig for brukeren. Ledelinjene må føres fra ett sted til et annet, f.eks. fra inngangsdør og til en betjent skranke/kasse. Det er viktig at ledelinjer planlegges nøye slik at systemet blir forståelig for brukeren, dvs. at det benyttes et «språk» som er gjenkjennbart for de som er blinde. I tillegg er det viktig at ledelinjene ikke løsner fra gulvbelegget f.eks. ved renhold/vedlikehold av gulv.

For ytterligere informasjon om utforming av ledelinjer se:

- NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1).
- Blindeforbundets veileder «Estetisk, trygt og tilgjengelig»: <https://www.blindeforbundet.no/internett/fakta-og-publikasjoner/brosjyrer/filer/estetisk-trygt-og-tilgjengelig/estetisk-trygt-og-tilgjengelig-revidert-2013-pdf>

3. Automater

I § 14 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven stilles det krav om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger presiserer lovkravet i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Her er det bestemt at alle nye IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. juli 2014. Alle IKT-løsninger, inkludert eksisterende, skal være universelt utformet innen 1. januar 2021. Forskriften er begrenset til å gjelde nettløsninger og automater.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har utgitt en nettside som omhandler krav til utforming av selvbetjeningsautomater. Automater skal utformes i samsvar med minst ti ulike standarder. Relevante standarder finner man i linkene nedenfor. Det er produsentens ansvar å påse at automatene er utformet iht. relevante standarder, men innkjøpsavdelingen hos apoteket har også et selvstendig ansvar for å påse at produktene de velger er brukbare for flest mulig. Krav til automater er ikke gjennomgått i detalj, da dette må vurderes særskilt for hvert enkelt system som benyttes.

Sosial- og helsedirektoratet (Deltasenteret) har utgitt en veileder som heter «Selvbetjening for alle! Tilgjengelige automater». I veilederen er det beskrevet hvilke krav som må stilles til utforming og plassering av automater, slik at de kan brukes av alle.

Norges handikapforbund (NHF) har utgitt en veileder for tilgjengelige bygg og uteområder, som bl.a. stiller krav til utforming av automater.

Generelle krav og anbefalinger til automater/kønummersystemet:

- Automater/kønummersystemer må være lett synlig og utformes med god kontrast til omgivelsene rundt.
- Kønummermaskiner må plasseres minst 0,5 m fra hjørne og med en betjeningshøyde på 0,8 – 1,1 m jf. NS 11001-1. Kravet gjelder også for andre betjeningsfunksjoner (f.eks. betalingssystemer). NHF anbefaler mobile betalingsterminaler som kan betjenes i fanget.
- Kønummersystemet skal ha audovisuell varsling jf. NS 11001-1. I tillegg bør det være taktill merking av tastene.
- Adkomstvei frem til automater skal være fri for hindringer.
- Automaten bør kunne betjenes med kun en vilkårlig hånd. Den bør ha en holder for stokk eller krykke.
- For utforming av tastatur, se angitt standard på nettsiden til difi, samt veiledere nedenfor.

For ytterligere krav og anbefalinger for utforming av automater se:

- Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-21-732>
- Lov om offentlige anskaffelser: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-16-69>
- NS 11022 Universell utforming - Automater for allmenn bruk - Krav til fysisk utforming og brukerdiallog
- Difis nettside med relevante krav og standarder ifm. automater: <http://uu.difi.no/veiledning>
- Deltasenterets veileder «Selvbetjening for alle! Tilgjengelige automater»: http://www.bufoetat.no/Documents/Bufoetat.no/Bufoetat/Deltasenteret/Publikasjoner/IS-1391_Selvbetjening_for_alle.pdf

- Norges handikapforbunds (NHF) veileder «Tilgjengelige bygg og uteområder»: <http://www.nhf.no/novus/upload/file/nhf.no/Temasider/Politisk%20arbeid/Tilgjengelige%20bygg%20og%20uteomr%C3%A5der%202011.pdf>

4. Skilt, skjerm og skrift

I TEK 10 stilles det bl.a. krav til at skilt skal være utformet og plassert slik at personer med ulike brukerforutsetninger kan lese og håndtere dem. For å ivareta kravet i forskriften må bl.a. følgende tilfredsstilles:

TEK 10 § 12-21. Skilt, styrings- og betjeningspanel, håndtak, armaturer mv.

(1) Skilt, styrings- og betjeningspanel, håndtak, armaturer mv. skal være enkle å forstå og betjene.

(2) Informasjon skal være lett å lese og oppfatte. Det skal være synlig kontrast mellom tekst og bakgrunn. Viktig informasjon skal være tilgjengelig med tekst og lyd eller punktskrift.

Veilederen til TEK 10 angir bl.a. følgende:

- Tekst og tall må være tydelig utformet med kontrast til bakgrunn. Skilt som er lette å lese og oppfatte har entydig tekst som er utformet med tilstrekkelig store bokstaver i kontrastfarge til bakgrunn.
- Berørings skjermer er lite tilgjengelige for svaksynte og umulig å bruke for blinde. Berørings skjermer må derfor unngås i forbindelse med viktig informasjon.
- Rullende tekst er et stort problem for mange med nedsatt syn og bør unngås.
- Fri høyde under utstikkende elementer fra vegg eller tak må være minst 2,25 over gulvnivå, slik at sammenstøt unngås.

Norsk standard har utgitt NS 3041 Skilting som bl.a. inneholder plassering og detalj av skilting.

Blindeforbundet har utgitt en veileder som heter «Informasjon for alle». Denne veilederen inneholder hvordan skrift skal utformes, og hvordan kontraster skal benyttes for å gjøre informasjonen tilgjengelig for synshemmede.

Skilt

I NS 3041 stilles bl.a. følgende krav for utforming av skilt:

- Informasjonen som gis, skal være entydig, kortfattet og lett å oppfatte.
- Enkel skrift (f.eks. arial eller tilsvarende) uten seriffer skal benyttes.
- Det skal være god kontrast mellom skrift og bakgrunn.
- Bruk av blanke og speilende materialer som gir dårlig lesbarhet skal unngås.

Skjerm

Følgende krav stilles til skjerm i de ulike veilederne som er oppgitt nedenfor:

- God kontrast mellom tekst og bakgrunn.
- Blending og reflekser på skjerm skal unngås.
- Berørings skjerm/touch screen skal unngås, da dette er vanskelig/umulig å benytte for enkelte synshemmede.

- Det anbefales at det benyttes minimum 16 punkts skrift på skjerm (ref. veileder «Selvbetjening for alle! Tilgjengelige automater»). Størrelse på skrift må være tilpasset leseavstand.

Blindeforbundet stiller i tillegg følgende krav til skjerm i veilederen «Informasjon for alle»:

- Er skjermen i størrelse 30–35 tommer, må den plasseres i ansiktshøyde. Det er viktig at den ikke stikker ut i gangarealet med fare for sammenstøt.
- En større skjerm kan plasseres høyere, men da på veggstativ med skrå vinkel ned mot publikum. Helningsgraden må bestemmes ut fra sikkerhet, hvor nært det er mulig å komme, og lysforholdene i rommet.
- Svaksynte foretrekker hvit eller gul tekst på mørkeblå bakgrunn (sort bakgrunn er mest utsatt for kontrastforringelse grunnet speiling).

Skrift

Følgende krav stilles til utforming av skrift i de ulike veilederne som er oppgitt nedenfor:

- Stor og tydelig skrift på informasjonen som gis.
- Unngå bruk av STORE bokstaver (versaler) i fortløpende tekst.
- Begrenset antall ord på en linje.
- Font med jevn tykkelse.
- Luminanskontrast mellom tekst og bunnfarge skal være på minimum 0,8.

Synlighet:

Det er f.eks. viktig å tenke på hvordan hylleetiketter utformes slik at disse blir lesbare for flest mulig. Teksten på hylleetikettene er erfaringsmessig altfor liten slik at de ikke er lesbare for svaksynte.

Bildet viser et eksempel fra en matbutikk hvor det er hengt opp et forstørrelsesglass ved hyllene. Bildet er hentet fra veilederen til Blindeforbundet «Butikk for alle».

For ytterligere krav og anbefalinger for utforming av skilt og lesbar informasjon se:

- NS 3041 Skilting - Veiledning for plassering og detaljer
- Deltasenterets veileder «Selvbetjening for alle! Tilgjengelige automater»: http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Bufdir/Deltasenteret/Publikasjoner/IS-1391_Selvbetjening_for_alle.pdf
- Blindeforbundets veileder «Informasjon for alle»: <https://www.blindeforbundet.no/internett/fakta-og-publikasjoner/brosjyrer/filer/informasjon-for-alle/Informasjon%20for%20alle.pdf>
- Blindeforbundets veileder «Butikk for alle»: <https://www.blindeforbundet.no/internett/fakta-og-publikasjoner/brosjyrer/filer/butikk-for-alle/butikk-for-alle>

5. Ekspedisjon / skranke

I TEK 10 § 12-7 er det bestemt at skranke må tilrettelegges og tilpasses slik at de kan benyttes av personer med funksjonsnedsettelse, men det er ikke beskrevet spesifikke krav til utforming av en skranke. Dette er angitt i NS 11001-1.

Følgende krav stilles i NS 11001-1:

- Minst 1,0 m av skrankebredden skal være høyst 0,8 m.
- Det må være plass til å snu foran skranken, dvs. en diameter på minimum 1,6 m. (TEK 10 angir en snuplass på minimum 1,5 m.)
- Ved skranke hvor det håndteres konfidensiell informasjon, skal det gjøres nødvendige akustiske tiltak, eller det kan suppleres med rom i nærheten som ivaretar kravet.
- Ekspedisjonen skal ha teleslynge som er tilpasset skrankebruk (skrankeslynge eller tilsvarende) for personer med nedsatt hørsel. Betjeningspunktene skal være merket med teleslynge-symbol.
- Resepsjonsfronten skal være i kontrast til gulvet med en luminanskontrast på 0,4.

Tilgjengelig resepsjon:
NHF har utgitt en veileder som heter «Velkommen inn». Bildet er hentet fra denne veilederen. Bildet viser en tilgjengelig resepsjon, dvs. i riktig høyde og med god belysning.

Etter vår vurdering burde i tillegg resepsjonen hatt større kontrast til gulvet, slik at den er lettere å oppdage for svaksynte.

OPAKs vurdering

Det bør være mulig å komme helt inntil skranken for en rullestolbruker, dvs. at det må være fri høyde på minst 0,67 m under skranken. Se eksempel i bildet ovenfor.

I tillegg bør det vurderes om det skal monteres krykkeholder ved reseptuttakene og sitteplassene for å forhindre at krykker/stokker ramler ned på gulvet.

For ytterligere informasjon om krav og anbefalinger se:

- TEK 10 § 12-7: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dpx=/dpx/content/tekniskekrav/12/7/>
- TEK 10 § 13-10: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dpx=/dpx/content/tekniskekrav/13/10/>
- NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1)

6. Løst og fast innredning

TEK 10 stiller få krav til fast og løs innredning, kun at det skal være plass til dette i rommet. Følgende er bl.a. bestemt:

TEK 10 § 12-7. Krav til rom og annet oppholdsareal

(1) Rom og annet oppholdsareal skal ha utforming tilpasset sin funksjon og ha tilstrekkelig størrelse, romhøyde og plass til fast og løs innredning.

Veilederen til TEK 10 angir bl.a. følgende:

- Hensikten med bestemmelsen er å sikre at rom får tilfredsstillende størrelse, romhøyde og plass til fast og løs innredning som er tilpasset rommets forventede bruk.

Blindeforbundet stiller følgende krav i sine veiledninger:

- Møblement ha kontrast til både gulv og vegg med en luminanskontrast på 0,4 til omgivelsene.
- Plassering av inventar og møblement skal være konsekvent og logisk.

Deltasenterets veileder «Universell utforming i offentlige anskaffelser» angir at sitteplasser bør ha en sittehøyde på ca. 0,5 m. Det er for øvrig få konkrete krav til fast og løs innredning utover dette.

OPAKs vurdering

Det er nyttig for mange at det etableres sitteplasser i lokalet, da det erfaringsmessig kan bli noe ventetid i et apotek. Mange har behov for å sitte når de venter, spesielt eldre, gravide og bevegelseshemmede.

Følgende bør ivaretas ved etablering av sitteplasser:

- Sitteplassene bør plasseres slik at man lett kan se informasjon på skjerm og høre informasjonen som gis via høyttaleranlegg eller tilsvarende.
- Armstøtte bør monteres, da disse kan være til god hjelp for de som trenger støtte for å komme seg opp av/ ned på stolen.
- Det bør være plass for rullestol der det anlegges sitteplasser, samt tilstrekkelig areal for å manøvrere en rullestol. Dette er ikke ivarettatt på plantegning. Se for øvrig krav i kapittel 1 vedrørende likestillt deltakelse og dimensjoneringsgrunnlag for en rullestolbruker.

Etter vår vurdering er det bra at det skal monteres sitteplasser foran reseptuttakene. Hvis sitteplassene er fastmonterte, må man sørge for at det er tilstrekkelig plass mellom fast inventar slik at rullestolbrukere klarer å komme helt frem til skranken. Dvs. at det må være en fri bredde på minst 0,9 m mellom fastmontert inventar. Det ser ut til å være ivarettatt på plantegningen.

7. Belysning

I TEK 10 § 12-5 er det bestemt at byggverk skal ha planløsning som gjør det lett å orientere seg. Dette innebærer bl.a. at man må ta hensyn til menneskers ulike forutsetninger for å kunne «lese» et rom og menneskers ulike evne til å orientere seg og bevege seg i rommet. I motsetning til personer med alminnelig synsevne som lett danner seg et overblikk over et rom, vil personer som er svaksynte eller blinde først oppfatte detaljer for så å kunne danne seg et bilde av helheten. God belysning og bevisst bruk av farger og

kontraster er bl.a. noen faktorer som gjør det lettere å oppfatte rommets form. For svaksynte er det viktig at det benyttes en kombinasjon av disse elementene for å orientere seg i et rom.

I TEK 10 stilles det ingen konkrete krav til belysning, kun at det skal være tilstrekkelig belysning i rommet for å ivareta likestilt deltakelse. Det er dermed opp til de ansvarlige prosjekterende å sørge for at kravet i forskriften blir ivaretatt.

Generelle krav til belysning

- God og jevn belysning uten blanding og reflekser.
- Høyfrekvent belysning skal benyttes (flimmerfritt lys).
- God allmennbelysning sammen med punktbelysning er en forutsetning for å oppnå godt lysmiljø i rom. Direkte og indirekte belysningsnivå i samme rom gir mulighet for oversiktslys og lys for å se kontraster.

Felles innearealer

- Alle felles innearealer skal ha en belysning på minst 150 lux jf. NS 11001-1. Blindeforbundet stiller krav til en belysningsstyrke på minst 200 lux.

Ekspedisjon / skranke

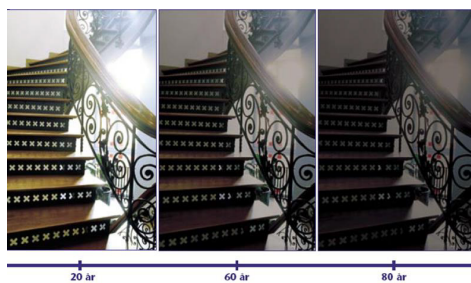
- Resepsjonsdisken skal ha en belysning på minst 300 lux og være utstyrt med regulerbart (opptil 2000 lux) leselys for besøkende jf. NS 11001-1. Blindeforbundet stiller krav til en belysningsstyrke på minst 500 lux ved resepsjonsdisk.
- Resepsjonisten skal belyses slik at munnavlesning er enkelt. Unngå skarpt lys eller vindu bak resepsjonisten jf. NS 11001-1.

Automater

- Belysningen av automaten skal være minimum 400 lux, målt ved alle informasjons- og betjeningsorgan (ref. veileder «Selvbetjening for alle!»).

Skilt

- Skilt skal være belyst med minst 300 lux jf. krav fra Blindeforbundet.
- Lyskilden skal plasseres slik at en kan komme inntil skiltet uten å skygge for lyset jf. krav fra Blindeforbundet.

Svekkelse av syn:
Bildet er hentet fra Blindeforbundets veileder «Lys = å se eller ikke se». Bildet viser hvordan synes svekkes med alderen. F.eks. trenger en 80-åring 4,6 ganger mer lys enn en 20-åring. Det er dermed viktig å ha god og riktig belysning i et rom.

For ytterligere krav og anbefaling om belysning se:

- NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1)
- Lyskultur - 1B Luxtabell og planleggingskriterier for innendørs belysningsanlegg
- Blindeforbundets veileder «Lys = å se eller ikke se»
- Hjemmesiden til Blindeforbundet: <https://www.blindeforbundet.no/>

8. Kontraster og refleksjonsfaktor

I TEK 10 stilles det krav til bruk av kontraster på bygningsdeler (f.eks. trappemarkering, bad og toalett etc.). Det antas at disse kravene ikke vil være gjeldende for apoteket, da det er opplyst at de bygningsmessige arbeidene er ferdigstilt. Se for øvrig krav til glassmarkering i kapittel 10 og krav til kontrast på dører i kapittel 11 i dette notatet. TEK 10 stiller ingen krav til bruk av kontraster på fast og løs innredning.

I NS 11001-1 stilles det krav til bruk av både kontraster og refleksjonsfaktor på de ulike bygningsdelene, samt at det stilles ytterligere krav enn det som er lovpålagt i TEK 10. Følgende krav stilles bl.a. i NS 11001-1:

- Luminanskontrast mellom gulv og vegg skal være minst 0,2, evt. så kan det benyttes en list på minst 50 mm med en luminanskontrast på minst 0,4.
- Luminanskontrast mellom vegg og tak/himling skal være minst 0,2, evt. så kan det benyttes en list på minst 50 mm med en luminanskontrast på minst 0,4.
- Refleksjonsfaktor på gulv skal være mellom 0,2 – 0,6.
- Refleksjonsfaktor på vegg skal være mellom 0,4 – 0,6.
- Refleksjonsfaktor på himling skal være mellom 0,5 – 0,7.

Blindeforbundet stiller bl.a. følgende krav til kontraster:

- Inventar og møblement skal ha kontrast til både gulv og vegg med en luminanskontrast til omgivelsene på minst 0,4. Størst kontrast oppnås når kontrasten både inneholder farge- og luminanskontrast.
- Refleksjonsfaktor på tak = 80 prosent
- Refleksjonsfaktor på vegg = 60 prosent
- Refleksjonsfaktor på gulv = 30 prosent
- Refleksjonsfaktor på dørblad = 40 prosent
- Refleksjonsfaktor på vindu- og dørkarm = 20 prosent

For beregning av luminanskontrast se veilederen til Blindeforbundet «Lys = å se eller ikke se».

For ytterligere krav og anbefalinger se:

- TEK 10 til kapittel 12: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dyp=/dyp/content/tekniskekrav/12/>
- NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1)
- Blindeforbundets veileder «Lys = å se eller ikke se»
- Blindeforbundets veileder «kontraster – farger – belysning»: <https://www.blindeforbundet.no/internett/fakta-og-publikasjoner/brosjyrer/filer/kontraster-farger-belysning/rapport-kategorisering-hjelpetiltak-1>
- Hjemmesiden til Blindeforbundet: <https://www.blindeforbundet.no/>

9. Miljø og helse

Kapittel 13 i TEK 10 omhandler krav til miljø og helse som skal bidra til å forebygge helseskader og negativ komfortopplevelse for brukeren. Kravene er ikke medtatt i dette dokumentet, da det henvises til relevante krav og standard for ytterligere informasjon.

Generelle krav for å oppnå god luftkvalitet i et rom:

- lavemitterende materialer/produkter
- bygnings- og overflatematerialer med tilfredsstillende dokumentasjon som bekrefter at de ikke avgir forurensninger som kan medføre ubehag, irritasjon eller risiko for helseskade
- materialer som tåler den fuktpåkjenning de kan forventes å bli utsatt for
- rengjøringsvennlige overflater som krever minst mulig bruk av kjemikaler
- riktig innetemperatur
- unngå for høy luftfuktighet
- unngå bakgrunnsstøy
- unngå bruk av teppe i rommet jf. anbefalinger fra Astma- og Allergiforbundet

I tillegg må man sørge for at lokalet har et ventilasjonssystem som sikrer nok tilførsel av ren uteluft iht. krav i TEK 10 § 13-3.

For ytterligere krav og anbefalinger se:

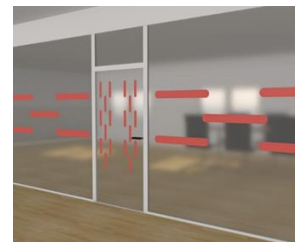
- TEK 10 til kapittel 13: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dvp=/dvp/content/tekniskekrav/13/>
- NS-EN 15251 Inneklimaparametere for dimensjonering og vurdering av bygningers energiytelse inkludert inneluftkvalitet, termisk miljø, belysning og akustikk
- NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1)

10. Glassfelt

Det er registrert at det skal benyttes glassfelt i forbindelse med inngangspartiet til apoteket. I TEK 10 § 12-20 er det bestemt at glassfelt som ved knusing kan volde skade på person eller husdyr, skal sikres mot sammenstøt og fall. Følgende krav skal tilfredsstilles:

TEK 10 § 12-20 Vindu og andre glassfelt:

(2) Glassfelt i inngangsparti og kommunikasjonsvei der det kan være fare for sammenstøt, skal være kontrastmerket med glassmarkør synlig fra begge sider i to høyder med senter 0,9 m og 1,5 m over ferdig gulv. Mønster i glassmarkør i dør skal være forskjellig fra glassmarkør i nærliggende glassfelt.

Kontrastmarkering av glassfelt:

Bildet er hentet fra veiledning i TEK 10 § 12-20. For å unngå fare for sammenstøt må glassfelt være godt synlig også for personer med nedsatt syn.

For ytterligere krav se:

- TEK 10 § 12-20: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dvp=/dvp/content/tekniskekrav/12/20/>

11. Dører

I TEK 10 § 12-15 stilles det krav til at dører skal være lett å se og bruke. Følgende kan bl.a. nevnes i forbindelse med krav til dører:

TEK 10 § 12-15. Dør, port mv.

(3) I byggverk med krav om universell utforming gjelder i tillegg til første og annet ledd følgende:

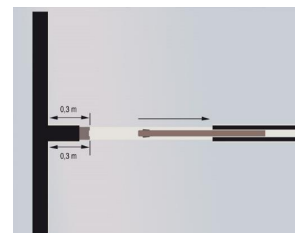
a. Dør skal være synlig i forhold til omliggende vegger. Luminanskontrasten skal være på minimum 0,4.

b. Dør som er beregnet for manuell åpning skal kunne åpnes med åpningskraft på maksimum 20 N.

c. Dørråpner for automatiske dører skal monteres utenfor dørens slagradius. Den skal være godt synlig og være plassert med betjeningshøyde mellom 0,8 m og 1,1 m over gulv. Avstand fra innvendig hjørne skal være minimum 0,5 m.

d. Terskelhøyde skal være maksimum 25 mm. Terskel skal være avfaset.

e. Ved sidehengslede dører skal det være minimum 0,5 m fri sideplass ved låskant på dørens hengselsside og minimum 0,3 m på dørens karmside. Ved skyvedører er det tilstrekkelig med fri sideplass på 0,3 m på begge sider.

Fri sideplass ved skyvedører:

Bildet er hentet fra veiledning i TEK 10 § 12-15. Bestemmelsen om sideplass skal sikre at rullestolbruker har tilstrekkelig plass ved åpning og lukking av dør.

OPAKs vurdering

I Inforommet er det plassert et skap ved innsiden av skyvedøren. Rullestolbruker kan ha problemer med å betjene denne døren, da det ikke er tilstrekkelig fri sideplass ved skyvedørens åpningsside.

For ytterligere krav se:

- TEK 10 § 12-15: <http://dibk.no/no/BYGGEREGLER/Gjeldende-byggeregler/Veiledning-om-tekniske-krav-til-byggverk/?dvp=/dvp/content/tekniskekrav/12/15/>

12. Sammendrag

Å få til et godt universelt utformet lokale handler om å skape gode og inkluderende omgivelser uten at det er behov for tilrettelegging eller spesielle tilpassinger. For å oppnå dette må man planlegge, bygge, drifte og vedlikeholde løsninger som er bra for alle uavhengig av alder og grad av funksjonsevne. Det er derfor viktig at punktene ovenfor blir innarbeidet så tidlig som mulig i prosessen, og at man tenker på en helhetlig utforming av lokalet for å ivareta de ulike brukerne og hindre diskriminering.

Bedre tilgjengelighet og godt innemiljø vil også kunne gi apoteket flere kunder og mer effektive og fornøyde ansatte.

Vi gjøre oppmerksom på at listene ovenfor ikke er uttømmende. Vi henviser til relevante lovpålagte krav, standarder og veiledninger for ytterligere informasjon.

for **OPAK AS**
Lisbet Elvaker
Prosjektleder

Distribusjon: Sykehusapotekene HF v/Bente Norunn Løkken Kjøge
Vedlegg:

☒ Egenkontroll

☐ Sidemannskontroll

☒ Overordnet kontroll

04.12.2014 LE

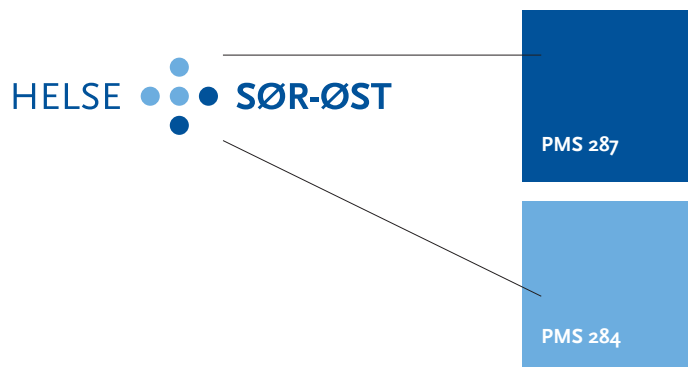
04.12.2014 EM

3/Gjennomgående elementer fra Nasjonalt profilprogram

1.1 Utvidet fargepalett

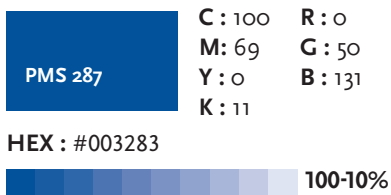
Logoen gjengis i hovedsak i 2 spesialfarger eller i CMYK.

I tilfeller hvor man kun har en farge til rådighet kan logoen gjengis i kun PMS 287.

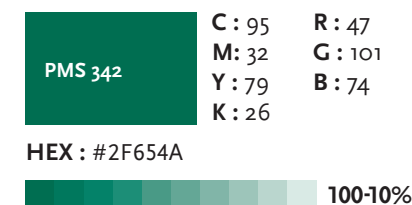
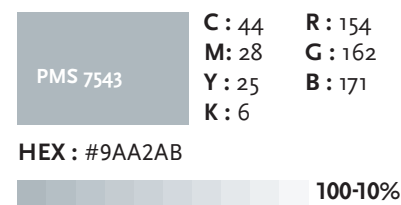
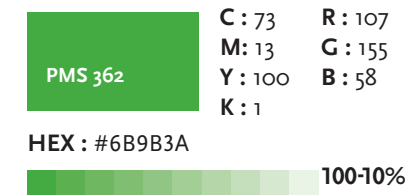
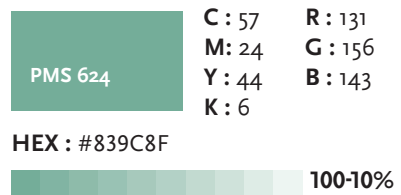
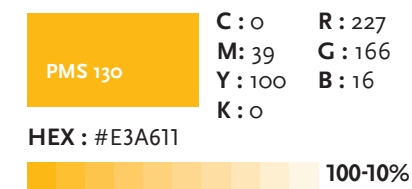
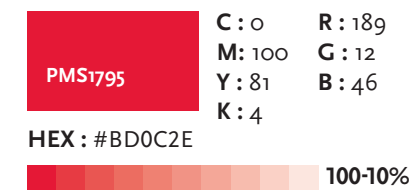
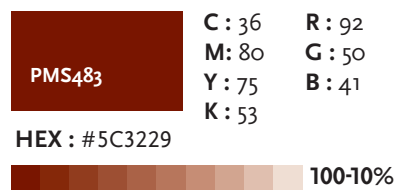
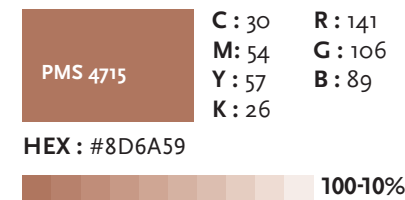
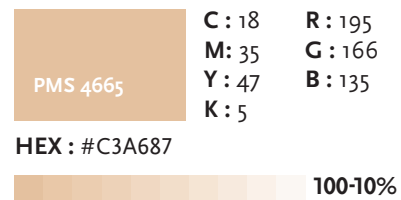

Palett

Hovedfarger.

Støttefarger. Tilleggspalett for behov utover profilfargene.

Typografi til daglig bruk

I daglig bruk, i løpende tekst, som f.eks. brev og publikasjoner, benyttes Calibri og/eller Cambria, som ligger som standardfonter i den nyeste Office-pakken. De har god lesbarhet og fungerer godt på både skjerm og trykk.

Scala benyttes kun logo og i profilerende materiell satt opp av byrå.

Calibri regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Calibri Bold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Cambria regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Cambria Bold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Hovedregel for fontbruk er at skrifttypen Calibri skal benyttes, og at det er mulighet for å kombinere eller bytte den ut med Cambria.

Man kan variere de to skrifttypene, eller velge å gjennomføre bruk av en av dem.

Calibri egner seg godt på skjerm og i overskrifter, mens Cambria gir god lesbarhet på trykket materiale. Øyet følger bokstavenes seriffer, noe som gir god flyt i lengre tekster.

Brev/brødtekst skrives i 12 pkt Cambria regular.

Det legges opp til riktig fontbruk i maler som utarbeides av helseforetak. Disse skal følges.

Cambria og Calibri er godt utbygget med hensyn til samiske tegn.

Scala Sans

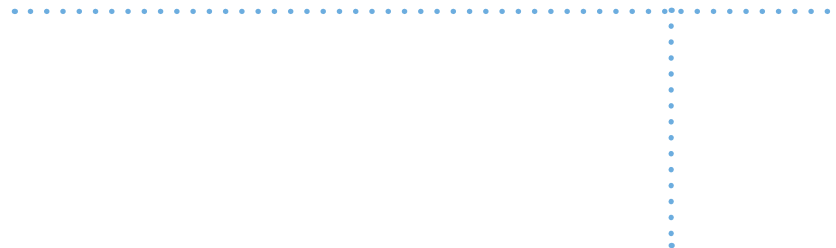
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Scala Sans Bold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÆØÅ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzæøå
1234567890

Linje og fargefelt

Enkel stiplet linje benyttes som fleksibelt designelement, for å dele inn formatet.

Fargeflater i profolfarger.

MØRK BLÅ:
PMS 287

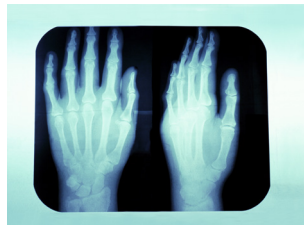

LYS BLÅ:
PMS 284

Bildebruk

Bilder som benyttes skal være i henhold til de bildene som foretaket har gjeldende rettigheter til. Ved evt. spørsmål kan fagsjef for publikum kontaktes.

Designelementer

Elementer fra det nasjonale profilprogrammet; former, linjer, fargeflater, bruk av luft (hvit) og designgrepene som uttrykker system/konstruksjon/nettverk og bygger på administrasjons- og navigasjonsidéen.

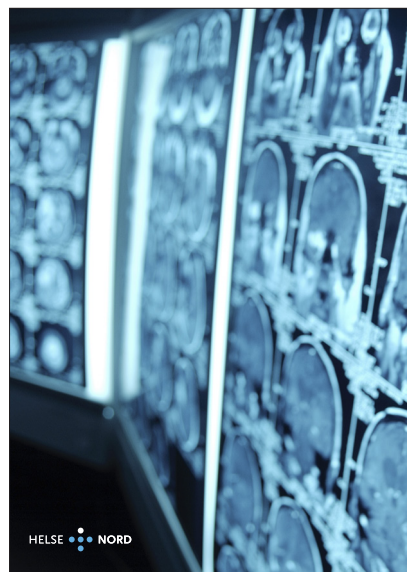

TYPOGRAFI, LINJER; FORMER OG BILDER som designelement

Gjennomgående elementer fra nasjonalt profilprogram

Bruk av logo

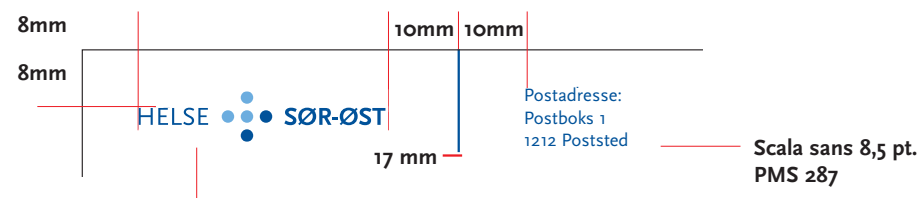
Slik benyttes overordnet logo, når dette er eneste avsender.

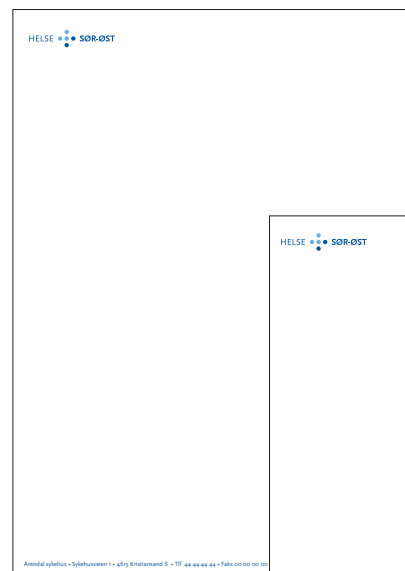
Kort beskrivelse: utsendelse av brev, avsender, oppsett, postmottak, mm.

Konvolutt

Plassering av logotype, linje og adresse
forholder seg til følgende mål på alle
typer konvolutter:

Logo benyttes i 80% av originalstørrelse på konvolutter.

Brevark med mulighet for
adressefelt oppe og nede.
Sykehusets lokalnavn og
-adresse skal komme tydelig
frem.

4/Aktuelle lover og forskrifter

Aktuelle lover - forskrifter og prosedyrer – ombygging/omprofilering av publikumsutsalg (inkl. enkelte avdelinger for sykehusleveranser)

Referanse/henvisninger	
Lover	
Lov om apotek (apotekloven)	Dato: LOV-2000-06-02-39 Departement: Helse- og omsorgsdepartementet Sist endret: LOV-2015-06-19-59 fra 01.07.2015, LOV-2015-06-19-65 fra 01.10.2015 Publisert: I 2000 hefte 12 Ikrafttrede: 01.03.2001, 01.07.2001 (§ 8-1)
Forskrifter	
Forskrift om apotek (apotekforskriften)	Dato: FOR-2001-02-26-178 Departement: Helse- og omsorgsdepartementet Publiser: I 2001 hefte 2 Ikrafttrede: 01.03.2001, 01.01.2002
Teknisk forskrift	
Tek 10 Universell utforming av apotek	<i>Henviser til vedlagt notat fra OPAK. Notatet ble bestilt av Sykehusapotekene HF, som trengte bistand når det gjelder lovverk og retningslinjer vedrørende universell utforming for bygging av nye sykehusapotek og omgjøring av eksisterende sykehusapotek. Det er kun publikumsdelen i apoteket som er vurdert i dette notatet. Notatet oppsummerer relevante krav i gjeldende regelverk (teknisk forskrift (TEK 10)).</i> <i>I tillegg er krav og anbefalinger i NS 11001-1 Universell Utforming av arbeids- og publikumsbygninger (NS 11001-1) medtatt sammen med andre relevante standarder og veiledninger som er utgitt av myndighetene og brukerorganisasjonene.</i>

Referanse/henvisninger	
Prosedyrer SA HF	
	ID 1311 • Kvalitetshåndbok
	ID 2983 • Felles - Temperaturmåling - Prosess
	7219 • Kva - Endringskontroll, eksempler - Prosedyre
	7382 • Felles - Håndtering av antimikrobielle midler og andre forurensende stoffer - Rådgivningsstandard
	ID 7010 • Kva - Bygging, rehabilitering og riving av lokaler, miljø og klimatiltak
	ID 7802 • Etske regler for innkjøp og leverandørkontakt
	ID 783 • Miljø- og klimatiltak innen bygg og eiendomsforvaltning i spesialisthelsetjenesten
	ID 7855 • Kva-Miljøstyringssystemet, oversikt over lover, forskrifter og andre krav og referansedokumenter i SAHF inkludert samsvarskontroll
	9244 • HSØ Økonomihåndbok - Temanotat Kapittel 10 Store byggeprosjekter
Standarder ytre miljø	
	Miljøstandard ISO 14001:2015

